

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-65-12>

УДК 336.71

Кузьменко О.В.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет

Доценко Т.В.

аспірант кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет,
керуючий ТВБВ№10018/0172
Філії – Сумського обласного управління
АТ «Ощадбанк»

Скринька Л.О.

магістр,
Сумський державний університет

Kuzmenko Olga, Dotsenko Tatiana, Skrynka Liliya
Sumy State University

**РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**THE ROLE OF FINANCIAL MONITORING IN THE MODERN SYSTEM
OF ECONOMIC SECURITY ECONOMY**

У статті розглянуто сутність економічної безпеки в різних аспектах. З'ясовано, що економічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки та розглянули основні її складники. Визначили, що одним із найважливіших елементів економічної безпеки є фінансова безпека, що передбачає такий стан грошово-кредитної, валютної, бюджетної, банківської системи, а також фінансових ринків, якому притаманні стійкість до негативних внутрішніх і зовнішніх небезпек, збалансованість, спроможність налагодити ефективну діяльність системи національної економіки, а також забезпечити сталі економічне зростання. У результаті вивчення інструментів забезпечення фінансової безпеки наголошено, що серед них вагоме значення має саме фінансовий моніторинг. А отже, пропонується фінансовий моніторинг розглядати як систему заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової, а відповідно, й економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями зменшення

обсягів фінансових злочинів, а саме: зростання рівня конкурентоздатності держави, скорочення розмірів тіньової економіки, зростання надійності банків, збільшення надходжень до бюджету держави від конфіскованого нелегального майна, сплати податків від виявлених незаконних доходів, скорочення корупції, збільшення ефективності застосування бюджетних ресурсів. Розкрито питання нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення економічної безпеки в різних країнах. Розглянуто найефективніші інструменти забезпечення економічної безпеки, які застосовуються розвиненими країнами.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, економічна безпека, ризики, безпека, регулювання.

В статье рассмотрена сущность экономической безопасности в различных аспектах. Выяснили, что экономическая безопасность является неотъемлемой частью национальной безопасности, и рассмотрели основные ее составляющие. Определили, что одним из важнейших элементов экономической безопасности является финансовая безопасность, предусматривающая такое состояние денежно-кредитной, валютной, бюджетной, банковской системы, а также финансовых рынков, которому присущи стойкость к негативным внутренним и внешним опасностям, сбалансированность, способность наладить эффективную деятельность системы национальной экономики, а также обеспечить устойчивый экономический рост. Изучив инструменты обеспечения финансовой безопасности, можно отметить, что среди них большое значение имеет именно финансовый мониторинг. Следовательно, предлагается финансовый мониторинг рассматривать как систему мер, предусматривающую повышение уровня финансовой, а соответственно, и экономической безопасности государства путем осуществления контроля за финансовыми операциями, уменьшения объемов финансовых преступлений, а именно: роста уровня конкурентоспособности государства, сокращения размеров теневой экономики, роста надежности банков, увеличения поступлений в бюджет государства от конфискованного нелегального имущества, уплаты налогов от выявленных незаконных доходов, сокращения коррупции, увеличения эффективности применения бюджетных ресурсов. Раскрыты вопросы нормативно-правового регулирования в сфере обеспечения экономической безопасности в разных странах. Рассмотрены наиболее эффективные инструменты обеспечения экономической безопасности, применяемые развитыми странами.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, экономическая безопасность, риски, безопасность, регулирование.

The article deals with the essence of economic security in various aspects. Economic security was found to be an integral part of national security, and its main components were examined. Determined that one of the most important elements of economic security is financial security, which implies a state of monetary, monetary, budgetary, banking system, as well as financial markets, which are characterized by resistance to negative internal and external dangers, balance, ability to adjust the effective functioning of the system. national economy, and ensure sustainable economic growth. Studying financial security instruments, it is emphasized that financial monitoring is of paramount importance. Therefore, it is proposed to consider financial monitoring as a system of measures, which provides for improving the level of financial and, consequently, economic security of the state by controlling the financial transactions, reducing the volume of financial crimes, namely: increasing the level of competitiveness of the state, reducing the size of the shadow economy, increasing the reliability of banks, increase of state budget revenues from confiscated illegal property, payment of taxes on detected illegal income, reduction of corruption, increase efficiency of use of budgetary resources. The issue of regulatory regulation in the field of economic security in different countries is discussed. The most effective economic security instruments used by developed countries are considered. Applying the positive existing experience of strengthening the economic security of the national economy, especially through the lens of financial monitoring, will enable the establishment of highly efficient, financially sustainable, competitive work of enterprises; maintenance of comprehensive legal protection of business; ensure sufficiently independent technical and technological activities; creation of effective organizational structure, maintenance of highly qualified management, personnel, growth of highly intellectual potential at enterprises; creation of reliable security of the information base, trade secrets, ensuring complete security of funds and property of both the enterprise and its participants.

Key words: financial monitoring, economic security, risks, security, regulation.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання національну економіку можна розглядати як цілісну відкриту систему, що функціонує у доволі складному зовнішньому та внутрішньому середовищі, якому притаманні

постійна динаміка, нестабільність та ризик. Ці чинники спричиняють необхідність оперативної трансформації економіки України до нових умов та виникаючих загроз, передбачають обов'язковий пошук стратегічних орієнтирів і шляхів провадження ефективної економічної діяльності, своєчасного забезпечення потрібного рівня економічної безпеки.

Для вирішення вищезазначених питань у країні повинна існувати ефективна, дієва система економічної безпеки, що являє собою багатоскладове поняття, яке потрібно розглядати як сукупність певних частин, що формують її загальний стан. А одним із головних елементів у сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки повинен бути фінансовий моніторинг. Зважаючи на особливості здійснення фінансового моніторингу, керівництву держави, установ, організацій і підприємств потрібно враховувати низку важливих питань стосовно наукового, інформаційно-аналітичного, інноваційного, стратегічного, прикладного забезпечення відповідного рівня їхньої економічної безпеки. Забезпечення зваженої та обґрунтованої політики у сфері здійснення моніторингу фінансових процесів і операцій є надзвичайно актуальним питанням на сучасному етапі провадження ефективної трансформації національної економічної системи, особливо в частині підтримання її безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій науковій літературі вивченням загальнотеоретичних питань забезпечення економічної безпеки займаються такі науковці, як М.І. Небава, Ю.В. Міронова, В.В. Лук'янова, Т.В. Головач, О.М. Підхонний, Х.О. Мадзіновська, В.В. Корелін, Н.Г. Габунія та інші [3; 7; 9; 10; 14].

Окрема група науковців (Г.А. Івашенко, С.В. Кавун, О.В. Прокопішина [5; 6; 16]) досліджує більш вузьке поняття стосовно забезпечення економічної безпеки підприємств, їхню специфіку, особливості, інструменти. Низка авторів приділяють увагу дослідженню питань фінансової безпеки: Т.С. Васишин, М.І. Небава, Ю.В. Міронова, О.М. Підхонний [2; 3; 14].

Дослідженню проблеми фінансового моніторингу присвячено праці таких учених, як О.С. Новак, С.О. Дмитров, О.В. Кузьменко, О.О. Куришко, О.М. Петрук та багато інших [8; 12; 13; 15]. Більш вузьким питанням, що спрямовані на протидію легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, особливу увагу приділяють такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В.С. Зеленецький, С.Г. Гуржій, С.М. Ключке, В.М. Кірсанов, Ф. Шнейдер [4; 17].

Мета статті полягає у визначенні місця і ролі фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Загальне поняття економічної безпеки передбачає забезпечення захищеного від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загрозливих факторів, стабільного економічного та фінансового розвитку суспільства, метою якого є найефективніше використання наявних ресурсів шляхом виробництва необхідних населенню продуктів і послуг, що задовольнятимуть як суспільні, так і індивідуальні потреби, для покращення добробуту громадян [3; 7; 10]. Економічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки.

Зауважимо, що складниками економічної безпеки виступають виробнича, продовольча, інвестиційна, зовнішньоекономічна, макроекономічна, науково-технологічна, соціальна, демографічна, енергетична, а також фінансова безпека [3; 10]. Так, виробнича безпека передбачає дотримання певного рівня промисловості держави, за якого економіка країни буде відтворюватись, матиме сталий розвиток та почне зростати. Під забезпеченням продовольчої безпеки розуміємо необхідний рівень продовольчого забезпечення населення, що підтримує постійний розвиток у країні, налагодження економічної, політичної, соціальної стабільності серед населення, якісний розвиток особистості та нації. Інвестиційна безпека – це відповідний розмір національних та іноземних інвестицій, їх оптимальне співвідношення, які можуть підтримувати

позитивну економічну динаміку в довгостроковій перспективі, за умови належного рівні фінансового забезпечення наукової та технічної сфери, інноваційних проєктів. Вагомим елементом економічної безпеки виступає зовнішньоекономічна безпека, яка передбачає забезпечення відповідності зовнішньоекономічних процесів національним економічним інтересам держави, а також направлена на мінімізацію державних збитків від впливу негативних зовнішніх економічних факторів, налаштування позитивних умов для росту економіки шляхом активної співпраці з країнами світу. Під макроекономічною безпекою розуміється встановлення такого економічного стану, що може збалансувати макроекономічні пропорції у економічних процесах держави. Досить вагомим елементом економічної безпеки є науково-технологічна безпека, що являє собою стан науково-технологічного, а також виробничо-технічного потенціалу країни; надає можливість організувати та підтримувати належну роботу національної економіки, що має достатній рівень, щоб створювати конкурентоздатну спроможність вітчизняних товарів та послуг; забезпечує державну незалежність через застосування власних науково-інтелектуальних та техніко-технологічних ресурсів країни. Соціальна безпека передбачає стан державного розвитку, за якого вона спроможна, не залежачи від будь-яких негативних зовнішніх і внутрішніх чинників, підтримувати якісний життєвий рівень для свого населення. За демографічної безпеки налаштовується захищеність країни та населення від можливих демографічних загроз; досягаються розвиток держави зі взяттям до уваги сукупних інтересів країни, суспільства, кожної особистості згідно до законодавчо-нормативних прав громадян. Не менш важливою є й енергетична безпека – це такий певний економічний стан, що спроможний забезпечити належний захист національних інтересів від існуючих та можливих внутрішніх та зовнішніх небезпек у сфері енергетики; дозволяє задовольняти існуючі потреби в необхідних паливно-енергетичних ресурсах з метою підтримання життєдіяль-

ності населення країни, а також відповідного позитивного функціонування національної економіки як за звичайних умов, так і в режимі надзвичайного та навіть воєнного стану. Одним із найважливіших елементів економічної безпеки виступає **фінансова безпека**, що передбачає такий стан грошово-кредитної, валютної, бюджетної, банківської системи, а також фінансових ринків, якому притаманні стійкість до негативних внутрішніх і зовнішніх шоків, збалансованість, спроможність налагодити ефективну діяльність системи національної економіки, а також забезпечити стає економічне зростання [2; 3; 14].

Водночас зазначимо, що сучасній глобальній економіці [3; 12] притаманна низка процесів, таких як комплексна автоматизація, механізація, інформатизація. Крім того, сучасній світовій економічній безпеці характерні нові проблеми, які спричинюють загострення глобальної економічної та фінансової небезпеки країн, можливе подальше економічне відставання країн, виникнення продовольчої кризи, збільшення потоків нелегальних коштів, загострення питань фінансового моніторингу, направлення значної кількості ресурсів на подолання ризиків, пов'язаних із воєнною та терористичною діяльністю та інші. Ці питання можливо вирішити через вивчення та аналіз міжнародної економічної ситуації, сформованої під впливом певних особливостей різних країн.

Поняття міжнародної економічної безпеки характеризується процесами взаємодії країн, що передбачають навмисне нанесення збитків економічним та фінансовим інтересам країн. До таких процесів збільшення міжнародної економічної небезпеки входять: порушення у відносинах міжнародної торгівлі; недоступність стратегічних ресурсів певним країнам через їх здорожчання або за певних політичних умов; поширення позитивних умов одними країнами для відтоку висококваліфікованого персоналу з інших держав; створення штучних перешкод в процесі обміну досвідом новими технологіями [3; 12].

Для розуміння процесів міжнародної економічної безпеки та впливу на її формування

необхідно дослідити проблеми становлення національної економічної безпеки, що трактується як спроможність економіки країни забезпечити собі стабільний, незалежний розвиток, забезпечити стале суспільне становище, підтримати необхідне оборонне забезпечення держави, здатність країни захищати національні інтереси від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, а особливо стимулювати та підтримувати науково-інтелектуальний та інноваційно-проектний розвиток [2; 10; 11].

Більш вузьким поняттям, що допомагає забезпечувати національну економічну безпеку, є економічна небезпека регіонів [3], що описується таким негативними чинниками, як: нерівномірність фінансового забезпечення різних регіонів, виникнення продовольчої залежності, деградація виробничо-технічних можливостей, зростання кількості безробітних, загострення екологічної ситуації.

Таким чином, зазначимо, що основою загальної економічної безпеки є економічна безпека суб'єктів господарювання [5; 6; 16], що являє собою забезпечення захищеності їхньої діяльності від руйнівних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, спроможність оперативного подолати загрози, пристосуватися до актуального стану; найбільш результативні способи використання наявних ресурсів для стабільної діяльності.

Отже, між різними ієрархічними рівнями забезпечення економічної безпеки наявні тісні взаємозв'язки, що формуються залежно від національних особливостей країн світу, які мають якісно різні принципи, підходи та чинники забезпечення економічної безпеки кожної держави.

Аналізуючи досвід різних країн світу щодо забезпечення економічної безпеки національної економіки, необхідно виділити певні чинники економічної безпеки в першу чергу для розвинених країн. Таким чинниками налагодження економічної безпеки країни виступають: розробка ефективних стратегій роботи суб'єктів економіки та захисту від можливих ризиків; створення та забезпечення сприятливого, прозорого та відкритого

ринкового, економічного, правового середовища; зосередження уваги та ресурсів на теоретико-прикладних інноваційних програмах і проектах; забезпечення та підтримання соціального захисту суспільства.

Додатково до виділених чинників забезпечення економічної безпеки держави для протистояння та боротьби з ризиками, пов'язаними з економічною небезпекою, урядами розвинених країн провадяться певні організаційні заходи [5; 11; 9; 16]. Для більшості розвинених країн світу спільним є забезпечення відповідних гарантій за інвестиціями в акціонерний капітал підприємства, а також надання гарантій за запозичення підприємств, не привабливих для звичайного банківського кредитування. Особливе місце у безпеці країн займають страхові фонди та організації, що виступають основними ризикознижувачими факторами. Економічні ризики завдають певні дії з боку монополістів великого бізнесу, які законодавчо контролюються та регулюються законодавствами багатьох країн. Для всебічного аналізу регулювання економічних ризиків, розглянемо приклади державного контролю у таких країнах як США, Японія, Франція та Великобританія. Аналіз цих країн дозволить комплексно охарактеризувати систему регулювання та контролю економічних ризиків в країн з різними економічними моделями розвитку. Ці країни мають розвинуту підприємницьку діяльність, а разом з тим є інвестиційно привабливими, що збільшує ймовірність економічних ризиків. Розглянемо детальніше кожну з країн.

Так, у США створюються конкретні структурні одиниці, що займаються забезпечення економічної безпеки за галузево-територіальною спрямованістю, такі як Адміністрація малого бізнесу та відповідні регіональні підрозділи Міністерства внутрішньої безпеки малих підприємств.

У економічному досвіді Японії використовують поряд з офіційно закріпленою Міністерством економіки, торгівлі та промисловості стратегічною документацією з питання економічної небезпеки додаткові офіційні документи, розроблені у складі одного з основних

напрямів, а саме спеціальні тактичні документи щодо операційних завдань посилення фінансової підтримки підприємств, покращення умов заснування нових організацій, всебічного розвитку національної системи забезпечення економічної безпеки.

Що стосується Європи, то у Франції наприкінці 1990-х уряд прийняв низку нормативних законів для поліпшення соціально-економічної безпеки бізнесу. Соціально-економічна безпека Франції регулювалася наприкінці 20-го століття трьома способами [5]. По-перше, закон визначає захист ділових активів, інтелектуальної власності та захист ділової інформації та систем управління, тобто захист усіх ділових активів. Іншим напрямом було запровадження постійного моніторингу конкурентів на внутрішньому та зовнішньому ринках та встановлення критеріїв, за якими компанії підпорядковуються конкуренту. Останнім напрямом було регулювання кризових явищ в економіці державою, з одного боку, та економістами, з іншого. Особлива увага приділяється виявленню та своєчасному запобіганню загроз внаслідок неефективних управлінських рішень, оскільки бракує інформації, необхідної для управління бізнесом.

Соціально-економічні заходи забезпечення економічної безпеки підприємств Великобританії ґрунтуються на ефективній правовій базі, яка включає в себе дієву нормативно-правову базу.

Таким чином, спільним для Японії, Великобританії, Франції та США є захід, що передбачає проведення систематичного моніторингу як зовнішнього, так і внутрішнього ринків, і відповідне створення рекомендацій для державних органів і підприємств для захисту економічних інтересів і покращення конкурентної позиції національних підприємств [5; 11; 16].

На основі вищезазначеного аналізу сутності економічної безпеки та її складників, можемо обґрунтувати роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки. Завдяки своїй розподільній функції фінансова сфера виступає особливо вагомим фактором національної

економіки. Тому більш детально розглянемо особливості саме фінансової безпеки.

Фінансова безпека як елемент економічної безпеки представляється в багатьох аспектах, з урахуванням низки питань, що в свою чергу включають її складові елементи [3; 14]:

- грошово-кредитна безпека (являє собою стан грошово-кредитної системи країни, що передбачає стійкість національної грошової одиниці, доступна ціна кредитних коштів, помірний рівень інфляції, за якого досягається ріст реального доходу населення держави),

- валютна безпека (передбачає стан курсоутворення у країні, що забезпечує стабільний розвиток експорту, залучення до країни іноземних інвестицій, забезпечує надійний захист від коливань на міжнародних валютних ринках, обумовлює влиття країни до економічної системи світу),

- бюджетна безпека (обумовлює належний стан платоспроможності економіки країни шляхом збалансування дохідної та витратної частин державного та місцевих бюджетів, а також за допомогою ефективного використання коштів з відповідних бюджетів),

- торгова безпека (це такий оптимально співвіднесений стан зовнішнього та внутрішнього боргу країни, що є достатнім, щоб мати змогу для вирішення соціально-економічних потреб суспільства, за умови недоторканості суверенітету національної фінансової системи, а також покриття витрат на обслуговування такого зобов'язання),

Інша градація [2]:

- безпека страхового ринку (включає забезпечення належного стану достатності фінансових ресурсів у страхових компаній, що є можливим для здійснення страхових виплат за укладеними угодами),

- безпека фондового ринку (це такий оптимальний розмір капіталізації національного ринку, що спроможний налаштувати стійке фінансове становище всіх учасників ринку цінних паперів окремо та країни загалом),

- безпека банківської системи (визначає певний стан на ринку банківських послуг, що забезпечує задоволення фінансових потреб держави та населення, шляхом здійснення

необхідних банківських операцій із застосуванням обов'язкових вимог фінансового моніторингу).

В межах дослідження фінансової безпеки пропонується окремо розглянути основні інструменти забезпечення фінансової безпеки:

- інструменти роботи з ризиками (страхування, диверсифікація, хеджування та ін.);
- інструменти забезпечення технічного захисту (безпека інформації, охорона, політика роботи з персоналом);
- фінансові інструменти (фінансовий моніторинг, бюджетування, управлінський контроль) [7].

Особливої уваги потребують інструменти забезпечення фінансової безпеки, що безпосередньо пов'язані з регулюванням процесів фінансового моніторингу [7]:

- фінансовий моніторинг (забезпечує облік аналіз та контроль грошових потоків, контроль за відхиленнями фінансового стану організації),
- бюджетування (прогнозування доходів та видатків, резервування грошових коштів для покриття можливих загроз),
- управлінський контроль (проведення стимулювання суб'єктів фінансових процесів).

Вивчаючи приведені інструменти забезпечення фінансової безпеки, наголосимо, що серед них вагоме значення має саме фінансовий моніторинг. А отже, пропонується фінансовий моніторинг розглядати як систему заходів, що передбачає підвищення рівня фінансової, а відповідно й економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями, зменшення обсягів фінансових злочинів, а саме: зростання рівня конкурентоздатності держави, скорочення розмірів тіньової економіки, зростання надійності банків, збільшення надходжень до бюджету держави від конфіскованого нелегального майна, сплати податків від виявлених незаконних доходів, скорочення корупції, збільшення ефективності застосування бюджетних ресурсів [8; 12; 15]. Фінансовий моніторинг, з одного боку, допомагає державним органам мати чітке уявлення про економічну активність у країні, а також, з іншого

боку, виступає засобом здійснення фінансового контролю за економічними процесами. Фінансовий моніторинг дає можливість не лише фіксувати наявну небезпеку, а й прогнозувати, виявляти загрози, що можуть виникнути у майбутньому.

Вивчаючи особливості практичного застосування фінансового моніторингу, варто зауважити, що натепер у світовій економіці налагодились доволі розгалужені, складні підпільні банківські системи, що здійснюють перекази значних коштів уникаючи систему фінансового моніторингу, не використовуючи необхідних затверджених банківських процесів [13; 15]. Цілями незаконного обігу коштів виступають, наприклад, і ухилення від податків підприємцями, і укриття коштів фізичних осіб, фінансування злочинної діяльності, фінансування терористичної діяльності та багато інших.

Слід наголосити, що негативний небезпечний вплив таких дій стосується не тільки економічної безпеки конкретної держави, а й безпеки інших країн і світової економіки взагалі. Небезпечність таких злочинів посилюється ще й їх міжнародним характером, оскільки кошти перераховують із країни у країну, негативно впливаючи на національну безпеку як мінімум двох країн. У подальшому легалізовані незаконні кошти вливаються у проведення наступних злочинів. Країни, що не залучаються до міжнародного співробітництва з питань фінансового моніторингу, підлягають жорстким заходам впливу, санкціям, що призводить до отримання такими країнами чималих збитків, спричиняє ускладнення зовнішньої діяльності, погано впливає на рейтинги та авторитет певних країн серед світового співтовариства [15]. Тому тільки спільними зусиллями можливо боротися з незаконними діями, нелегальними коштами, небезпечною діяльністю, що підривають фінансово-економічну систему.

Варто зазначити, що в Україні розроблено та затверджено нормативно-правові законодавчі акти і документи щодо організації та здійснення фінансового моніторингу сумнівних та ризикових операцій. Зауважимо,

що національна система фінансового моніторингу заснована та функціонує на базі таких принципів: виділено конкретний перелік ознак за ризиковими операціями, що підлягають фінансовому моніторингу; затверджено мінімальні суми операцій, за досягнення чи перевищення яких операції, що відповідають певним критеріям, підлягають обов'язковій фіксації та перевірці; закріплено відповідальність інформувати спеціальний державний орган певними працівниками фінансових установ, банків щодо операцій, що відповідають визначеним характеристикам; встановлено право фінансових установ, банків зупиняти та відмовляти у проведенні сумнівних фінансових операцій; організовано та наділено відповідними повноваженнями спеціальний державний орган виконавчої влади щодо організації та координації роботи державних контролюючих і правоохоронних органів стосовно протидії легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму [4; 8; 17].

У національній економічній системі нашої країни створена та функціонує Державна служба фінансового моніторингу України [14; 15] (далі ДСФМУ), що забезпечує, організовує, координує національне і міжнародне співробітництво у сфері протидії легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. ДСФМУ разом з іншими державними органами, що додатково залучаються до реалізації національної системи боротьби з відмиванням нелегальних доходів, на постійній основі щорічно аналізує та узагальнює існуючі типології легалізації доходів, враховуючи наявний практичний міжнародний досвід, а також досвід державних та комерційних органів та установ України.

Висновки. Отже, для забезпечення належного рівня фінансової, а відповідно, й економічної безпеки держави застосовують певні заходи впливу у сфері фінансового моніторингу, такі як: скорочення кількості фінансових злочинів і відповідних втрат від них; зниження обсягу тіньової економіки; посилення надійності банків; посилення контролю за міждержавними

переказами; контроль за діяльністю конвертаційних центрів; збільшення сум сплачених податків від викритих нелегальних доходів; покращення ефективного застосування бюджетних ресурсів; скорочення корупційного рівня; зростання показника конкурентоспроможності країни; боротьба з кіберзлочинністю; контроль операцій із цінними паперами; зосередження уваги на можливих шахрайствах у страховій сфері; посилені протидія фінансуванню тероризму, військових дій.

Застосування позитивного наявного досвіду зміцнення економічної безпеки національної економіки, особливо через призму фінансового моніторингу, дасть можливість налагодити високоефективну, фінансово стійку, конкурентоспроможну роботу підприємств; підтримання всебічної правової захищеності бізнесу; забезпечити досить незалежну технічну і технологічну діяльність; створення ефективно діючої організаційної структури, підтримання висококваліфікованого менеджменту, кадрів, зростання високоінтелектуального потенціалу на підприємствах; створення надійної захищеності інформаційної бази, комерційної таємниці, забезпечення повної безпеки коштів і майна як підприємства, так і його учасників.

Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом Президента України за конкурсним проектом «Розробка прототипу автоматизованого модуля фінансового моніторингу діяльності економічних агентів для протидії легалізації кримінальних доходів» Державного фонду фундаментальних досліджень. Публікацію підготовлено в межах виконання НДР «Кібербезпека в боротьбі з банківськими шахрайствами: захист споживачів фінансових послуг та зростання фінансово-економічної безпеки України» (№ держреєстрації 0118U003574); НДР «Удосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом в контексті підвищення фінансово-економічної безпеки держави» (№ держреєстрації 0117U002251).

Список літератури:

1. Schneider F. The (Hidden) Financial Flows of Terrorist and Organized Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. 2010. №4860. Available at: URL: <http://ftp.iza.org/dp4860.pdf> (accessed 29 July 2019).
2. Василюшин Т.С. Фінансова безпека: сутність і місце в системі економічної безпеки держави. *Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи*: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених, м. Львів, 19 квітня 2018 р. / за заг. ред. Я.Я. Пушака. Львів: Ліга-Прес, 2018. С.53-55.
3. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Небава М.І., Міронова Ю.В. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava_ekonomichna_bezpeka_pidpriyemstva/ekon_bezp_Nebava.pdf (дата звернення: 05 July 2019).
4. Зеленецький В.С. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (економікоправовий аналіз) : наук.-практ. посібник / В.С. Зеленецький, В.Л. Кротюк, Д.А. Файер. Х. : Вид-во «Кросроуд», 2007. 668 с.
5. Іващенко Г.А. Ідентифікація дефініції «економічна безпека підприємства»/ Г.А. Іващенко, О.Ф. Ярошенко. *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. № 9, Харків, 2011. С. 129-131.
6. Кавун С.В. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідації інформації. Навчальний посібник / С.В. Кавун, А.А. Пилипенко, Д.О. Репко. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 264 с.
7. Корелин В.В., Габуниа Н.Г. Инструменты обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета, CyberLeninka*; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Санкт-Петербургский государственный экономический университет (СПбГЭУ)» №4 (100). 2016. С.114-116.
8. Куришко О.О. Національна система фінансового моніторингу в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Куришко Олександр ISSN 1994-1749. 2015. Вип. 2 (32). *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Національний банк України, Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; наук. кер. Леонов С.В. Суми, 2013. 256 с.
9. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 464 с.
10. Мандзіновська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення: Наукові записки. 2(53). 2016. С.159-166.
11. Небава М.І. Інституціоналізація тіньової економічної діяльності як загроза економічній безпеці України. *Тіньова економіка: генезис, джерела розвитку, перспективи подолання та цивілізаційної інтеграції*: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Вінниця, 23-24 травня 2013 р.). Вінниця: НВЦ «Генеза», 2013. С. 139-143.
12. Новак О.С., Дідківська Н.І. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка* № 12. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5511> (дата звернення: 29 July 2019).
13. Петрук О.М. Зарубіжний досвід організації фінансового моніторингу та перспективи його впровадження в Україні / О.М. Петрук, О.В. Смагло. *European cooperation scientific approaches and applied technologies*. 2015. № 2 (2). Р. 89-99.
14. Підхромний О. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 320 с.
15. Практичне застосування Байєсівського аналізу при здійсненні фінансового моніторингу в банках: монографія / О.В. Кузьменко, Т.А. Медвідь, Л.Г. Левченко та ін.; за заг. ред. С.О. Дмитрова. Суми: ДВНЗ УАБС НБУ, 2011. 46 с.
16. Прокопішина О.В. Управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Харківський національний економічний ун-т . Харків, 2009. 20 с.

17. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму /С.Г. Гуржій, С.М. Ключке, В.М. Кірсанов та ін. *Держ. ком. фін.моніторингу України*. Київ : Такі справи, 2008. 560 с.

References:

1. Schneider F. The (Hidden) (2010) Financial Flows of Terrorist and Organized Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. no. 4860. Available at: URL: <http://ftp.iza.org/dp4860.pdf> (accessed 29 July 2019).
2. Vasylyshyn T.S. (2018). Finansova bezpeka: sutnist i mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Financial security: the essence and place in the economic security system of the state]. Proceedings of the *Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok i bezpeka Ukrainy: stan ta perspektyvy: materialy mizhvuzivskoi naukovy-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh vchenykh (Ukraine, m. Lviv, 19 kvitnia 2018 r)* (eds. Ya.Ia. Pushaka), Lviv: Liha-Pres, pp. 53-55.
3. Nebava M.I., Mironova Yu.V. (2017). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva : navchalnyi posibnyk [Economic security of the enterprise: a textbook]. Vinnytsia : VNTU. (in Ukrainian) Available at: URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava_ekonomichna_bezepeka_pidpriemstva/ekon_bezepe_Nebava.pdf (accessed 05 July 2019).
4. Zelenetskyi V.S. (2007). *Borotba z lehalizatsiieiu (vidmyvanniam) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, ta finansuvanniam teroryzmu (ekonomikopravovy analiz) : nauk.-prakt. posibnyk* [Fight against the legalization (laundering) of proceeds from crime and the financing of terrorism (economic and legal analysis): scientific-practice. manual]. Kharkiv: Vyd-vo «Krosroud». (in Ukrainian).
5. Ivashchenko H.A. (2011). Identyfikatsiia definitsii «ekonomichna bezpeka pidpriemstva» [Identification of the definition of «economic security of the enterprise»]. *Naukovyi zhurnal «Biznes Inform»*, no. 9, pp. 129-131.
6. Kavun S.V. (2013) *Ekonomichna ta informatsiina bezpeka pidpriemstv u systemikonsolidatsii informatsii. Navchalnyi posibnyk* [Economic and Information Security of Enterprises in the System of Consolidation of Information]. Kharkiv: Vyd. KhNEU. (in Ukrainian).
7. Korelyn V.V., Habunya N.H. (2016) *Ynstrumenty obespechenyia ekonomicheskoi bezopasnosti promyshlennoho predpriatya* [Tools for ensuring the economic security of an industrial enterprise]. *Yzvestyia Sankt-Peterburhskoho hosudarstvennogo ekonomicheskoho unyversyteta, CyberLeninka*, Vol. 4, no. 100, pp. 114-116.
8. Kuryshko O.O. (2013) *Natsionalna sistema finansovoho monitorynhu v Ukraini* [National system of financial monitoring in Ukraine] (PhD Thesis), Sumy: Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Ukrainska akademiia bankivskoi spravy Natsionalnogo banku Ukrainy».
9. Lukianova V.V., Holovach T.V. (2007) *Ekonomichnyi ryzyk: Navch. posib.* [Economic risk: Educ. tool.]. Kyiv: Akademydav. (in Ukrainian).
10. Mandzinovska Kh.O. (2016) Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi elementy ta problemy zabezpechennia [Economic security of the state: essence, components and problems of security]. *Naukovi zapysky*, Vol. 2, no. 53, pp. 159-166.
11. Nebava M.I. (2013) Instyutsionalizatsiia tinovoi ekonomichnoi diialnosti yak zahroza ekonomichnii bezpetsi Ukrainy [Institutionalization of shadow economic activity as a threat to the economic security of Ukraine]. Proceedings of the *Tinova ekonomika: henezys,dzherela rozvytku, perspektyvy podolannia ta tsyvilizatsiinoi intehtratsii. Materialy I Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (Ukraine, Vinnytsia, 23-24travnia 2013 r.)*, Vinnytsia: NVTs «Henezza», pp. 139-143.
12. Novak O.S., Didkivska N.I. (2016) Rol finansovoho monitorynhu u zabezpechenni finansovoi bezpeky derzhavy [The role of financial monitoring in ensuring the financial security of the state]. *Efektivna ekonomika* [Effective Economy]. (electronic journal), no. 12. Available at: URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5511> (accessed 29 July 2019).
13. Petruk O.M. (2015) Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii finansovoho monitorynhu ta perspektyvy yoho vprovadzhennia v Ukraini [Foreign experience in the organization of financial monitoring and prospects for its implementation in Ukraine]. *European cooperation scientific approaches and applied technologies*, vol. 2, no. 2, pp. 89-99.

14. Pidkhomnyi O. (2014) *Finansova bezpeka Ukrainy: instrumenty i stratehii formuvannia : monohrafiia* [Financial security of Ukraine: tools and strategies of formation: monograph]. Lviv : LNU imeni Ivana Franka. (in Ukrainian).

15. O.V. Kuzmenko, T.A. Medvid, L.H. Levchenko (2011) *Praktychne zastosuvannia Baiiesivskoho analizu pry zdiisnenni finansovoho monitorynhu v bankakh: monohrafiia* [Practical application of Bayesian analysis in financial monitoring in banks: monograph]. Sumy: DVNZ UABS NBU. (in Ukrainian).

16. Prokopishyna O.V. (2009) *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva* [Managing economic security of foreign economic activity of the enterprise]. (PhD Thesis), Xarkiv: Kharkivskiy natsionalnyi ekonomichnyi un-t.

17. Hurzhii S.H., S.M. Kliushke, V.M. Kirsanov (2008) *Protydiia lehalizatsii zlochynnykh dokhodiv i finansuvanniu teroryzmu* [Countering the Legalization of Criminal Income and the Financing of Terrorism]. Kyiv : Taki spravy. (in Ukrainian).